

Vendula Moszová: Demografický vývoj obyvatelstva na území města Litoměřic v letech 1700-1799
Magisterská práce - Posudek vedoucí

Cílem magisterské práce Venduly Moszové bylo na základě matričních dat zpracovat základní informace o vývoji obyvatelstva přirozenou měnou v Litoměřicích v 18. století a rozšířit tak soubor sond, které má česká historická demografie k dispozici pro studium vývoje obyvatelstva před rokem 1800. Zároveň se pokusila vývoj obyvatelstva v Litoměřicích komparovat s jinými českými lokalitami, a to jak městskými tak venkovskými, a zjistit, nakolik byla situace v Litoměřicích podobná či naopak odlišná.

Předložená diplomová práce má pěknou grafickou úpravu, má celkem 83 strany, z toho 2 strany příloh. V textu je zařazeno 21 obrázků – z toho jde o 10 reprodukcí map a ukázek matričních záznamů a o 11 grafů – vesměs barevných a vhodně zvolených. Zařazeny byly také 23 tabulky, z nichž některé jsou pro větší názornost také barevně podbarveny; omylem jsou ale zhruba od 6. tabulky v textu odkazovány většinou chybně.

Struktura práce odpovídá požadavkům kladeným na diplomové práce. Těm také odpovídá obsah jednotlivých kapitol. Autorka nejprve představila cíle práce a výzkumné otázky, následně uvedla přehled nejdůležitějších prací české historické demografie, které se zabývají vývojem přirozené měny obyvatelstva v českých zemích v 18. století. Důraz kladla na práce novější a zejména na ty, které následně použila pro komparaci s vývojem v Litoměřicích.

Další nedílnou částí historikodemografických studií je nástin dějin studovaného území, především v analyzovaném období, což bylo v případě Litoměřic velmi důležité vzhledem k jejich exponované poloze. Této části se V. Moszová zhostila úspěšně; poznatků také využívá v dalších kapitolách, když se snaží vysvětlit jednotlivé etapy v populačním vývoji města. Další standardní částí je popis pramenů, v tomto případě farních matrik. I tady je vidět, že se autorka s potřebnými materiály důkladně seznámila. Zařadila rovněž část metodickou, kde uvádí výpočtové vzorce pro všechny ukazatele, které v práci použila.

Hlavní částí práce jsou analýzy vývoje sňatečnosti, porodnosti a úmrtnosti, a to v rozsahu, který umožňují agregovaná data získaná z farních matrik (zpracovaná podle měsíců a let). Autorka sestavila jednak časové řady, jednak struktury (např. skladbu narozených podle pohlaví a vitality, legitimacy, skladbu zemřelých podle věku a pohlaví apod.), vše ve standardní podobě, jaká je pro studie tohoto typu obvyklá. Neopomněla zpracovat celkové trendy přirozené měny a pokusila se o odhad počtu obyvatel města. Vše shrnuje v závěrečné pasáži.

K práci připojila seznam použité literatury (čítá 55 položek), opomněla však připojit také seznam pramenů (i když v textu všechny použité zdroje – farní matriky, mapky apod. – řádně cituje). Škoda, že nepřipojila do přílohy také tabelární přehled přirozené měny podle jednotlivých let, připojila pouze jeho grafické ztvárnění.

Vendula Moszová pracovala velmi samostatně a nápaditě. Za vše uvádím například netradičně zpracovaný průměrný věk při úmrtí, který do 5 let věku zemřelých počítala z údajů přepočtených na dny (tabulka 21 na straně 62) a uvádí výsledky i pro jednotlivé věkové kategorie, což se obvykle nepublikuje, ale jde o zajímavá data; škoda že je v textu dále nerozvedla. Také zpracování věku snoubenců v letech 1785-1799 naznačuje, jak detailně byla ochotna získaná data zpracovat, aby z nich bylo možné vytěžit co možná nejvíce informací. Vendula Moszová sice nemusela data z matrik excerpovat, průběžně je však kontrolovala, takže nakonec část matričních záznamů dohledávala. Z textu vyplývá i zaujetí, s nímž se výslednému zpracování věnovala.

Pokud jde o její hodnocení výsledků, nedopouští se chyb. Možná je zbytečně detailní při popisu vývoje jednotlivých časových řad, ale to je u závěrečných prací z historické demografie obvyklé, neboť zpracovatele jednotlivé výkyvy obvykle velice zaujmou, zapomínají, že může jít o výkyvy náhodné, neboť pracují s malými čísly. Vendula Moszová se snažila také o komparaci s vývojem s dalšími vybranými lokalitami, aby nakonec dospěla k potvrzení v úvodu představených hypotéz o tom, že vývoj obyvatelstva v Litoměřicích měl rysy charakteristické pro městské obyvatelstvo v období starého demografického režimu.

Autorka prokázala, že se dobře orientuje ve speciální problematice historické demografie a že je schopna ke zvolenému tématu přistupovat tvůrčím způsobem. Použila vhodné metody historické demografie a správně je aplikovala na příslušné soubory dat. Při interpretaci výsledků se nedopouští chyb. Její práce rozšířila naše znalosti o vývoji obyvatelstva v českých zemích v 18. století.

Podle mého názoru splňuje práce Venduly Moszové „Demografický vývoj obyvatelstva na území města Litoměřic v letech 1700-1799“ nároky kladené na diplomové práce v oboru demografie a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 18. května 2016

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.